

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شورای سیاستگذاری حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران

مؤسسه آموزش عالی شهرستان میبد

موضوع تحقیق:

تفاوت‌های روش تربیتی دختران و پسران

استاد راهنما:

دکتر سید علی حسینی زاده

استاد مشاور:

دکتر محمد مهدی خواجه پور

پژوهشگر:

طاهره نمدی

تابستان ۱۳۹۳

تقدیم به:

بهترین مربی بشر، حامل وحی و مفسر واقعی آن، اسوه
حسنه برای همه انسانها، خاتم پیامبران محمد مصطفی «صلی
الله علیه وآله وسلم».

تقدیر و تشکر از:

تمام کسانی که امکانات و زمینه تحصیل علوم دینی را
برایمان فراهم نمودند. همچنین از راهنمایی‌های دلسوزانه
و سودمند استاد راهنما، جناب آقای دکتر سید علی حسینی-
زاده و استاد مشاور جناب حجه الاسلام و المسلمین آقای
دکتر محمد مهدی خواجه‌پور کمال تشکر و سپاسگزاری دارم.

و از همسرم که ناهمواری‌های دوران تحصیل و انجام این
تحقیق را برایم هموار ساختند تشکر و سپاسگزاری می‌نمایم

چکیده

انسان موجودی تربیت‌پذیر است و شاید یکی از مهم‌ترین ویژگی‌ها و تفاوت‌های او با سایر موجودات تربیت‌پذیری او باشد. با تربیت است که انسان از درجه حیوانیت گذر کرده و به‌جایی می‌رسد که ملائک را یارای همراهی نیست و یا در اثر عدم تربیت از حیوانات هم پست‌تر می‌شود.

انسان دارای دو جنس زن و مرد است که با هم تفاوت‌های جسمانی و یا جنسی و نیز تفاوت‌های جنسیتی قطعی دارند، اما در این که آیا این تفاوت‌های جنسی و جنسیتی در تربیت آن‌ها نیز مؤثر است و موجب دو نوع تربیت در آن‌ها می‌شود یا نه اختلاف است. برخی معتقدند تفاوت‌های جنسی و جنسیتی انسان‌ها موجب تفاوت در تربیت نمی‌شود؛ زیرا تفاوت‌های جنسی که تفاوت‌های ناچیزی است در تربیت مؤثر نیست و تفاوت‌های جنسیتی نیز وجهی منطقی ندارد و نباید موجب تفاوت در تربیت شود.

در این تحقیق به بررسی این تفاوت‌ها از دیدگاه اسلام و نقش آن در تربیت می‌پردازیم و از روش بنیادی-توصیفی استفاده کرده‌ایم، همچنین به بررسی تفاوت‌های جسمی و جنسیتی دختران و پسران پرداخته‌ایم که این دو از نظر بلوغ، حواس، هوش، پرخاشگری، علایق و رغبت‌ها، با هم

تفاوت‌هایی دارند در ادامه به بررسی تفاوت دختر و پسر از نگاه قرآن و روایات پرداخته شده است. از دیدگاه اسلام زن و مرد ارزش انسانی مساوی دارند و رسیدن به اهداف و کرامت‌های انسانی برای هر دو امکان‌پذیر است ولی نقش‌های مساوی ندارند؛ زیرا گرایش‌های متفاوتی در وجود آن‌ها نهاده شده است و اسلام برای دختران و پسران تربیتی متمایز در نظر گرفته؛ زیرا آن‌ها هرکدام با ویژگی‌های خاص خود آفریده شده‌اند تا بتواند با همکاری هم در کنار یکدیگر مسیر کمال را طی کنند. از نظر اهداف تربیتی، که شامل اهداف کلی، واسطه‌ای، رفتاری است؛ هدف اسلام از تربیت انسان‌ها رسیدن به سعادت و قرب الهی است که هرچند در قرآن با تعبیر مختلفی مانند طهارت، عبودیت و... یاد شده اما مقصود از همه‌ی این‌ها، رسیدن به خداوند است که بی‌نهایت و کمال مطلق است و خداوند انسان‌ها را چه مرد و چه زن به‌گونه‌ای خلق کرده که شأنیت رسیدن به این مقصود را داشته باشند. پس انسان با تعلیم و تربیت صحیح و تلاش می‌تواند به عالی‌ترین مقامات برسد.

در ادامه تمایز اصول تربیتی دختران و پسران و تفاوت این اصول در دختران و پسران را مورد بررسی قرار داده‌ایم و مشخص شد، انسانی که در مکتب تربیتی اسلامی تربیت شود در هیچ کاری دچار افراط و تفریط نمی‌شود، از حد خود بیرون نرفته و همیشه رفتارش متعادل است و اهل تفکر و تعقل است و از طرفی وسع و توانایی تربیتی را در نظر می‌گیرد و او را گام‌به‌گام به مراحل متعالی می‌رساند و در امر تربیت تبعیض روا نداشته، عدالت را رعایت می‌کند و از هرگونه سخت‌گیری و خشونت به دور است و تربیت او بر سهل‌گیری و ملایمت و به عزت و احترام و تکریم استوار است؛ البته دسته‌ای از اصول تربیتی برای دختران ضرورت بیشتری دارد. به‌عنوان نمونه چون دختران زودتر به بلوغ می‌رسند اصل حیا و حجاب برای دختران ضروری‌تر است یا در مورد امر ازدواج و ایفای نقش مادری و همسری باید شرایط لازم وجود داشته باشد

در فصل بعدی به تمایز روش‌های تربیتی پسران از دختران پرداخته شده و به این نتیجه می‌رسیم که دامنه تربیت انسان بسیار گسترده است و نمی‌توانیم او را در چارچوب و روش‌های معدودی محصور کنیم و مربی باید موقعیت مربی، جنسیت و سن او را در نظر گرفته و روش‌های مناسب را اتخاذ

دختران ضرورت بیشتری دارد چنانچه توجه به برخی دیگر در تربیت پسران ضروری‌تر به نظر می‌رسد.

فهرست منابع

- *قرآن کریم، ترجمه مهدی الهی قمشه‌ای.
*نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۸۶.
الف: کتاب‌های فارسی
۱. اخوت، احمدرضا، دوره های رشد تفکر اجتماعی، تهران، قرآن و اهل بیت (علیهم السلام)، ۱۳۹۲.
۲. ادیب، مریم، زمینه‌های مؤثر در تربیت دینی کودک و نوجوان نکته‌ها و روش‌ها، تهران، وزارت آموزش و پرورش، معاونت پژوهشی مؤسسه فرهنگی منادی تربیت، ۱۳۹۰.
۳. اعرافی، علیرضا و همکاران، درآمدی بر تعلیم و تربیت اسلامی، تهران، سمت، ۱۳۷۶.

۴. اعرافی، علیرضا، فقه تربیتی، ج ۱، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۷.
۵. امینی، ابراهیم، اسلام و تعلیم و تربیت، ج ۶، تهران، انجمن اولیاء و مربیان، ۱۳۸۷.
۶. انصاری، محمد بن مکرم، لسان العرب، بیروت، دار صادر، [بی تا].
۷. باقری، خسرو، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، چاپ دوم، تهران، مدرسه، ۱۳۷۶.
۸. برگ، اتوکلین، روان‌شناسی اجتماعی، ترجمه محمدعلی کاردان، چ ۵، تهران، اندیشه، ۱۳۵۲.
۹. بستان نجفی، حسین، اسلام و تفاوت‌های جنسیتی، تهران، دفتر امور بانوان، ۱۳۸۸.
۱۰. بی‌ریا، ناصر، روان‌شناسی رشد، تهران، سمت، ۱۳۷۵.
۱۱. پیژده، روژه، روان‌شناسی اختلافی زن و مرد، ترجمه محمدحسین سروری، چ ۱، تهران، هنگام، ۱۳۶۱.
۱۲. جمعیت زنان جمهوری اسلامی، نگرشی گذرا به مقام زن در آفرینش، بی جا، نشر معار، ۱۳۸۸.
۱۳. جوادی آملی، عبدالله، زن در آینه جلال و جمال، قم، اسراء، ۱۳۷۵.
۱۴. جوادی آملی، عبدالله، کرامت در قرآن، چ ۳، قم، مرکز نشر فرهنگی رجاء، ۱۳۶۹.
۱۵. حاجی ده آبادی، محمدعلی، درآمدی بر نظام تربیتی اسلام، چ ۱، قم، مرکز جهانی علوم اسلامی، ۱۳۷۷.
۱۶. حسینی زاده، سید علی، سیره تربیتی پیامبر (صلی‌الله‌علیه و آله و سلم) و اهل بیت (علیهم السلام)، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۴.
۱۷. حسینی زاده، سیدعلی، نقد و بررسی مبانی انسان‌شناختی فمینیسم لیبرال و روش‌های تربیتی از نگاه اسلام، رساله دکتری، تهران، دانشگاه تهران، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۱۳۹۰.

۱۸. حسینی، داوود، روابط اسلام در خانواده، چ ۱۸، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، قم، مؤسسه بوستان کتاب، [بی تا].
۱۹. دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، اهداف تربیت از دیدگاه اسلام، زیر نظر علیرضا اعرافی، تهران، سمت، ۱۳۷۶.
۲۰. دلشاد تهرانی، مصطفی، سیری در تربیت اسلامی، چ ۳، تهران، ذکر، ۱۳۷۷.
۲۱. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، چ ۲، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
۲۲. رفیعی، بهروز، آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن، تهران، سمت، ۱۳۸۱.
۲۳. زیبایی نژاد، محمدرضا، جایگاه خانواده و جنسیت در نظام تربیت رسمی، قم، هاجر، ۱۳۹۱.
۲۴. زیبایی نژاد، محمدرضا، سبحانی، محمدتقی، درآمدی بر نظام شخصیت زن در اسلام، چ ۲، قم: دارالنور، ۱۳۸۱.
۲۵. شریعتمداری، جعفر، شرح و تفسیر لغات قرآن براساس تفسیر نمونه، چ ۳، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۷۲.
۲۶. elasوند، فریبا، زن در اسلام، قم، هاجر، ۱۳۹۰.
۲۷. علی، قائمی، اسلام و تربیت دختران، چ ۹، تهران، امیری، ۱۳۷۴.
۲۸. فرهادیان، رضا، اصول و مبانی تعلیم و تربیت در قرآن، قم، الهادی، ۱۳۸۷.
۲۹. فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی: میانب، اصول و روش ها از منظر قرآن و حدیث، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۷.
۳۰. قائمی، علی، اسلام و تربیت دختران، تهران، امیری، ۱۳۶۲.
۳۱. قائمی، علی، نقش مادر در تربیت، چ ۱۱، تهران، امیری، ۱۳۷۷.
۳۲. گنجی، حمزه، روان‌شناسی تفاوت‌های فردی، چ ۳، تهران، بعثت، ۱۳۷۱.
۳۳. مجلسی، محمدباقر، پژوهشی در تاریخ قرآن، چ ۱۸، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۲.
۳۴. مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، چ ۲۷، تهران، صدرا، ۱۳۷۶.

۳۵. معین الاسلام، مریم، زنان و برنامه تربیت اسلام، قم، بیت الاخوان، ۱۳۸۳.
۳۶. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، چ ۲، تهران، معین، ۱۳۸۱.
۳۷. مکارم شیرازی، ناصر و همکاران، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۶.
- ب: کتابهای عربی
۳۸. تمیمی آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، تهران، دارالکتاب، ۱۳۸۳.
۳۹. ابن بابویه قمی (صدوق)، علی بن محمد، ثواب الاعمال، قم، شریف رضی، ۱۳۶۴.
۴۰. ابن ابی الحدید، عبدالحمید، شرح نهج البلاغه، تهران، کتاب آوند دانش، ۱۳۷۹.
۴۱. حرعاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل البیت (علیهم السلام)، ۱۴۰۹ق.
۴۲. خراسانی، محمد مهدی، السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی (و المستطرفات)، قم، دلیل ما، ۱۳۸۷.
۴۳. راغب اصفهانی، ابوالقاسم حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن، ترجمه غلامرضا خسروی حسینی، تهران، مرتضوی، ۱۳۶۸.
۴۴. زبیدی، محب الدین، تاج العروس من جواهر القاموس، چ ۱، مصر، دارالاحیاء التراث العربی، ۱۳۰۶.
۴۵. شعیری، محمد بن محمد، جامع الاخبار، تحقیق حسن مصطفوی، تهران، مرکز نشر الکتاب، ۱۳۸۲.
۴۶. طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، اسماعیلیان، ۱۳۷۲.
۴۷. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان، چ ۳، تهران، ناصر خسرو، ۱۳۷۲.
۴۸. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه محمدباقر کمره ای، چ ۵، چ ۳، قم، اسوه، [بی تا].
۴۹. کلینی، محمد بن یعقوب، فروع کافی، چ ۵، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۵.
۵۰. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۴ق.

۵۱. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم، دارالحديث، ۱۳۸۵.
۵۲. نوری طبرسی، حسین، مستدرک الوسائل، قم، موسسه آل البيت (عليهم السلام) لاحياء التراث، ۱۳۶۵.
۵۳. اسماعیل بن حماد جوهری، الصحاح تاج اللغه و صحاح العربيه، تحقيق احمد عبدالغفور، چاپ چهارم، بیروت، دالعلم الملايين، ۱۴۰۷ق.